

AFSNIT B

## NATURGEOGRAFISKE FORHOLD

|                                     |        |
|-------------------------------------|--------|
| Esbjerg placeret på et højdetag:    |        |
| Esbjerg Kleve .....                 | side 1 |
| Omgivet af lave områder: Fourfeld   |        |
| Enge, Havnen, området ved Maade ..  | side 1 |
| Et vindomsust sted, hvor plantning- |        |
| ger spiller en stor rolle .....     | side 2 |
| Haven ved Jerne præstegård .....    | side 2 |
| Plantningen er både et praktisk og  |        |
| moralsk program .....               | side 2 |
| Beplantninger i og ved Esbjerg ...  | side 3 |
| Områder, der ikke bør bebygges:     |        |
| fredskov, engstrækninger .....      | side 3 |
| Oversigtsplan over fredede og ube-  |        |
| byggelige områder .....             | side 4 |
| Oversigtsplan over udbyggede klo-   |        |
| akområder .....                     | side 5 |



Ækvifdistance 25 fod. Mål 1:40000.

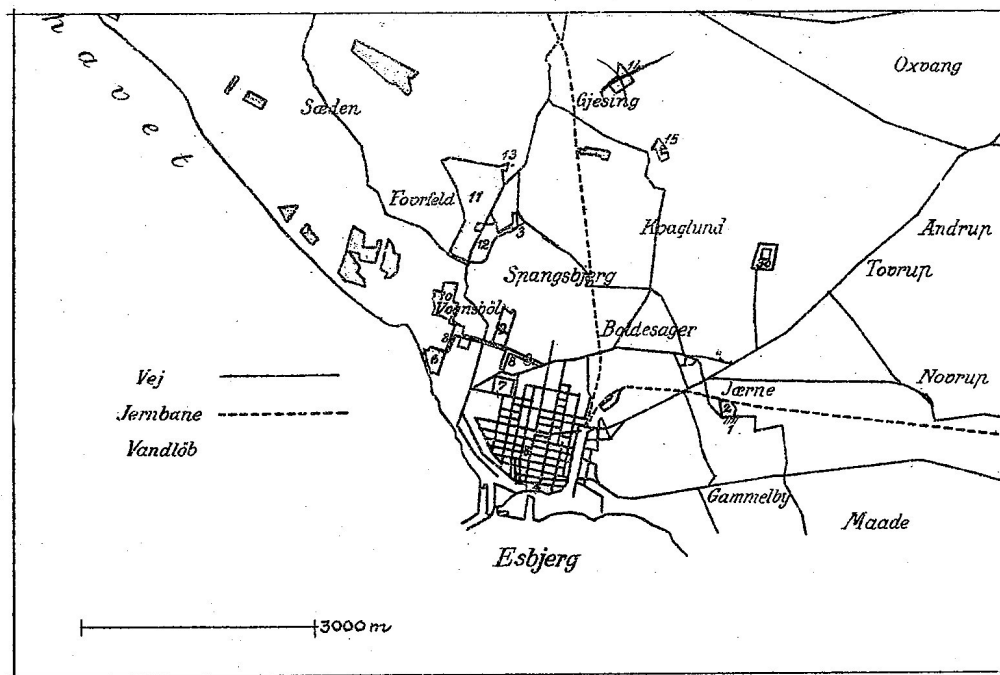
Byen Esbjerg er placeret på et højdedrag, Esbjerg Kleve. På gamle billeder fra før skrænterne blev beplantet, ser man dem falde brat ned mod en smal forstrand. På det sted, hvor vandtårnet blev placeret, hæver Kleven sig til en højde af 22 m over havet. Både øst for og vest for denne højde findes lavere arealer, så at den mere bymæssige del af Esbjerg er kommet til at ligge som på en fremspringende ås. Mod nordvest falder terrainet til de meget lavtliggende Fourfeld Enge, der skærer sig som dale dybt ind i området. Også mod sydøst er der lave områder, der strækker sig langs vandløbene ind i stor dybde fra kysten.

Havnen strækker sig langt uden for den oprindelige kystlinie, og mellem havnen og Maade er der derved opstået en hel bugt. Vandstanden er her ganske lav og både ved havnen og på denne strækning øst for havnen finder der en stærk tilslikning sted. Overladt til sig selv ville denne bugt vel efterhånden helt forsvinde. Men man må være interesseret i at hjælpe på den naturlige udvikling ved en inddæmning og opfyldning, således at man får forøgede arealer i forlængelse af havnens industriområder.



Esbjerg by ligger på et for vinden udsat sted, der i det attende århundrede har været meget bart. Særlig i den vestlige del har vinden stadig stor magt, så at enhver træplantning kommer til at stå som et skråt tag. Men tidligt har man arbejdet energisk for at ændre både klima og vegetation ved hjælp af systematiske plantninger. Og man kan nu ved Fourfeld og Vognsbøl ganske nær hinanden på den ene side se et eksempel på det oprindelige, storladne og forblæste landskab med eng og lyngbakker og på den anden side det kultiverede parklandskab med beskyttende plantager og udstrakte anlæg med løvtræer. Det første forsøg på en større plantning finder man ved Jerne præstegård i den meget smukke store gamle have. Den går helt tilbage til tiden omkring år 1800 og er plantet af pastor Bønnelykke, der var sognepræst i Jerne fra 1789 til 1826. Denne have med sine store kuplede trækroner sætter sit præg på landskabet, der her er ganske forskelligt fra egnen nordvest for Esbjerg. I haven findes alle slags løvtræer, iblandt dem lindetræer, der går tilbage til havens første tid. Den har gennem årene været et naturligt samlingssted, hvor der blev afholdt store friluftsmøder. På bakkeskråningen nord for var der tidligere en fredet læplantning, der nu efter den anden verdenskrig er helt væk.

Efter 1865 tog man plantningen op som et særligt problem. Der lå i plantningssagen ved Esbjerg et både praktisk og moralsk program. Ligesom man arbejdede for at få oprettet en betydelig havn ved vestkysten straks efter nederlaget 1864 og tabet af Kiel, fandt man også en national løftelse i ved opdyrkning at gøre den barske egn beboelig og værdifuld for mennesker. Det lykkedes virkelig at forandre egnens karakter. Mange steder, hvor der før var lyng, er der nu marker.



Udsnit af kort visende beplantningen i og ved Esbjerg fra Karl Hansen: Plantningssagen i Esbjerg og Omegn 1868-1918. Esbjerg 1918.

Forklaring:

1. Jerne præstegårds have.
2. Jerne præstegårds plantage (nu ryddet)
3. Spangsberg Møllers have
4. "Doktorens Anlæg"
5. Den gl. kirkegård
6. Den gl. sygehusgrund
7. Den nye kirkegård
8. Skovvejen
9. Konsul Lauritzens tidl. plantage
- 10 Strandskoven
- 11 Nørreskoven
- 12 Spangsberg sanatoriums anlæg
- 13 Sejlstedlund
- 14 Karl Hansens plantage
- 15 Søren Villadsens plantage
- 30 "Hedelund"

For den opvoksende by har de beplantede områder i den nordvestlige del været af stor værdi. Særlig skovvejene er forbilledlige. Vognsbøl parken er et godt eksempel på, hvad man kan få til at gro selv nær ved kysten, når der blot bliver sørget for tilstrækkelig læ.

Alle skovarealerne er som sådanne fredet og gennem naturfredningsloven kan man yderligere sikre og bevare de naturskønne omgivelser. Engstrækningerne er for lavtliggende til nogensinde at burde inddrages til bymæssig bebyggelse, og man får derved en klar grænse for bebyggelsens udbredelse i nordvestlig retning. På planen side 4 er vist de fredede beplantede områder, der helt omslutter idrætsparken. Med en kraftig stiplede linie er vist naturfredningslovens 300 m grænse, inden for hvilken der ikke må bebygges uden efter særlige bestemmelser truffet af Fredningsnævnet.

# ESBJERG BYPLAN B.



Engdrag

Skov



Lavtliggende områder

Naturfredningslovens 300 m grænse





- Vandskel
- ..... Skønnet grænse for nye kloakområder
- ▨ Udbyggede kloakområder



På samme plan er endvidere vist nogle særlig lavtliggende områder, som det vil være rigtigt at holde ubebygget. De bør reserveres af to grunde. Dels er det vigtigt, når byen vokser, at man følger med ved udlæg af store områder til rekreative formål, til permanente kolonihaver og lignende; og dels må sådanne lave områder betragtes som mindre gunstige til bebyggelse. De vil være mere fugtige og derfor mere usunde for beboelse og også i mange tilfælde kræve mere fundering og kostbart teknisk anlæg, så at det er en rimelig økonomi helt at holde dem fri for bebyggelse. Ved en vandret skravering er vist områder nord for Esbjerg, som bør holdes fri for boligbebyggelse, men som naturligt indgår i en fremtidig plan for udvidelse af grønne områder.

Syd for Maade er der ligeledes store arealer, som må anses for uegnede til boligbebyggelse. Uden kystsikring ville disse engstrækninger være oversvømmet ved stormflod, men selv om man sikrer dem, kan de ikke anses for egnede til boligbyggeri. De er på planen vist med en lodret skravering.

På planen side 5 vises arealets opdeling i vandskelområder. Selve vandskellene er trukket op med en kraftig linie. De nu udbyggede og kloakerede områder er angivet med skravering. Fælles kloakområder må i store træk ligge inden for vandskelsområderne, og de giver derfor nogen anvisning på, hvorledes man kan tænke sig bydelene afgrænset.

Betragter man hele Esbjergs kommunes nuværende område, vil man finde, at det nordvestlige område er stærkt favoriseret med hensyn til naturverdier. Det skyldes dog særligt de beplantninger, der er foretaget, og man vil altså kunne skabe tilsvarende verdier øst for byen. Og det vil være så meget lettere at gøre, efter som vinden har mindre magt her.

Ud over de omtalte forhold, nemlig terrainet og beplantningen, er der nogle særlige faktorer, som rigtigt udnyttet kan få betydning for byen. Det er dels store lergrave efterladt af teglværker og dels store sandgrave. I en forblæst egn giver de kærkomne muligheder for at skabe venlige læområder, når de bliver passende reguleret og udstyret med en beplantning. De vigtigste er sandgravene øst og nord for stadion og i Jerne, samt teglværksgraven på Østerbro mellem Ribegade og Darumvej.